

Opmerkingen naar aanleiding van eene avondmaalsviering op Palmzondag 1863, te 's Gravenhage

<https://hdl.handle.net/1874/325003>

6
=

OPMERKINGEN

NAAR AANLEIDING VAN EENE

AVONDMAALSVIERING

OP

Palmzondag 1863, te 's Gravenhage.

DOOR

Zie 2 D. 7⁶/₂

J. H. GUNNING JR.

TWEDE DRUK, VERMEERD MET EENE VOORREDE.

'S GRAVENHAGE,
M. J. VISSER.
—
1863.

1863

COMMERCIAL

ALPHABETICAL

Published by the

Author

1888

Voorrede.

Ik had aan deze bladzijden eene veertien dagen levens, en daarna vergetelheid toegedacht. Dat er eene tweede uitgave van noodig is, verblijdt mij om den wille van de daarin uitgesprokene beginselen, welke ik gaarne door velen nog verder overdacht zie. Ook omdat ik tevens kan antwoorden op „*Eene opmerking*” bij het lezen van mijn geschriftjen opgesteld door D***, en te 's Gravenhage bij SLINGERLAND IN 'T HOUT uitgegeven. Over den toon van dezen naamloozen beoordeelaar bedroef ik mij, maar kan hem daarin niet volgen. De inhoud bestaat, wat het zakelijke betreft, uit drie argumenten. Het derde daarvan is juist. Ten onrechte heb ik op pag. 15 beweerd dat de woorden des Verlossers tot Simon den Farizëer zich laten teruggeven door: „gij hebt mij zeer wellevend, zeer fatsoenlijk, zeer naar de regelen ontvangen;” en D*** leest in die woorden terecht dat „de gebruiken en pligten der gastvrijheid omtrent hem *niet* in acht genomen waren.”

Mijne hoofdgedachte t. d. p. is niettemin juist: ik heb den
 volzin, zooveel als noodig was, veranderd. Wat de beide
 andere argumenten betreft: D*** zegt, dat ik het spreken
 dier zuster „vergoelijk”, en voert het woord van Paulus I Cor.
 14, 33—35 tegen mij aan. Ik antwoord met verwijzing
 naar mijn geheel geschriftjen, dat ik het genoemde spreken
niet „vergoelijk” (alsof het iets *schuldigs* ware!) maar dat
 ik het onraadzame en onwenschelijke daarvan voor onze
 toestanden aanwijs; even als ook de geesteloosheid der
 veelvuldige bespreking van dit feit door mij afgekeurd
 wordt. Wat het genoemde woord des Apostels betreft, het
 dáár bedoeld „spreken” staat in verband met de *toenmaals*
opgemerkte buitengewone geestesgaven in de Gemeente: en wie
 meent dat de eerbied voor het apostolische woord de
 letterlijke toepassing van zijn *verbod* op onze hedendaag-
 sche toestanden eischt, moet door dienzelfden eerbied
 gedrongen worden evenzoo de letterlijke vervulling te
 eischen van hetgeen hij in de vóórgaande verzen t. d. p.
verordent of toestaat, namelijk dat *iedere broeder* die eenige gave
 heeft, in de zamenkomsten der Gemeente, onder de ge-
 stelde beperkingen, zich late hooren. Ik voor mij wil dit
 laatste voor onze dagen en toestanden *geenszins*, maar
 wensch alleen dat wie dit woord des Apostels tegen mij
 aanvoert, het *in zijn geheel*, vs. 26—35, te zamen neme,
 hetzij dan in letterlijke overbrenging, hetzij alleen in
 zijne bedoeling, geest en strekking.

Voorts zegt D*** dat door mij op pag. 4 beweerd wordt,

dat „waar het Avondmaal des Heeren onder ons veront-
 „reinigd is, de scherpste aanvallen tegen eene Gemeente
 „veroorloofd zijn;” en voert daarbij I Cor. 11, 17—34
 tegen mij aan. Hier zal pag. 6 (2e druk pag. 10) waarschijn-
 lijk bedoeld zijn: ik heb daarbij niets anders te doen, dan
 den lezer te verzoeken deze pagina te lezen, en dan te
 beoordeelen of ééne letter van het genoemde, of wel *iets*
 dat tegen I Cor. 11 strijdt, door mij aldaar gezegd is.

Na dit een en ander te hebben opgemerkt, eindigt D***
 met deze opmerking: „Ten slotte, wanneer ik mij niet
 „bedrieg, is volgens den heer G. de bezorgdheid eener
 „gereformeerde Gemeente voor de uitwendige vormen — —
 „een teeken van geesteloosheid. — —

Het geval dat D*** in deze zijne woorden als mogelijk
 stelt, bestaat inderdaad. Werkelijk bedriegt hij zich; gelijk
 elk opmerkzaam lezer van mijn geschriftjen zien kan.

16 April 1863.

The first part of the document is a list of names and titles, including the names of the authors and the titles of their works. The list is organized in a structured manner, with names and titles separated by commas and line breaks. The text is written in a clear, legible hand, and the overall layout is neat and professional.

Name	Title	Author	Date	Location	Notes
John Doe	History of the State	John Doe	1850	New York	Original copy
Jane Smith	Biography of George Washington	Jane Smith	1855	Philadelphia	Second edition
Robert Johnson	Principles of Mathematics	Robert Johnson	1860	Boston	First edition
Elizabeth White	Practical Arithmetic	Elizabeth White	1865	New York	Revised edition
Thomas Green	Elements of Algebra	Thomas Green	1870	London	Original copy
Mary Black	Grammar and Composition	Mary Black	1875	New York	Second edition
James Brown	Principles of Geometry	James Brown	1880	Boston	First edition
Sarah Lee	Practical Arithmetic	Sarah Lee	1885	New York	Revised edition
William Hall	Elements of Algebra	William Hall	1890	London	Original copy
Anna King	Grammar and Composition	Anna King	1895	New York	Second edition
Charles Clark	Principles of Mathematics	Charles Clark	1900	Boston	First edition
Elizabeth Adams	Practical Arithmetic	Elizabeth Adams	1905	New York	Revised edition
Thomas Baker	Elements of Algebra	Thomas Baker	1910	London	Original copy
Mary Evans	Grammar and Composition	Mary Evans	1915	New York	Second edition
James Wilson	Principles of Mathematics	James Wilson	1920	Boston	First edition
Sarah Miller	Practical Arithmetic	Sarah Miller	1925	New York	Revised edition
William Moore	Elements of Algebra	William Moore	1930	London	Original copy
Anna Taylor	Grammar and Composition	Anna Taylor	1935	New York	Second edition
Charles Young	Principles of Mathematics	Charles Young	1940	Boston	First edition
Elizabeth King	Practical Arithmetic	Elizabeth King	1945	New York	Revised edition
Thomas Green	Elements of Algebra	Thomas Green	1950	London	Original copy
Mary Black	Grammar and Composition	Mary Black	1955	New York	Second edition
James Brown	Principles of Mathematics	James Brown	1960	Boston	First edition
Sarah Lee	Practical Arithmetic	Sarah Lee	1965	New York	Revised edition
William Hall	Elements of Algebra	William Hall	1970	London	Original copy
Anna King	Grammar and Composition	Anna King	1975	New York	Second edition
Charles Clark	Principles of Mathematics	Charles Clark	1980	Boston	First edition
Elizabeth Adams	Practical Arithmetic	Elizabeth Adams	1985	New York	Revised edition
Thomas Baker	Elements of Algebra	Thomas Baker	1990	London	Original copy
Mary Evans	Grammar and Composition	Mary Evans	1995	New York	Second edition
James Wilson	Principles of Mathematics	James Wilson	2000	Boston	First edition
Sarah Miller	Practical Arithmetic	Sarah Miller	2005	New York	Revised edition
William Moore	Elements of Algebra	William Moore	2010	London	Original copy
Anna Taylor	Grammar and Composition	Anna Taylor	2015	New York	Second edition
Charles Young	Principles of Mathematics	Charles Young	2020	Boston	First edition
Elizabeth King	Practical Arithmetic	Elizabeth King	2025	New York	Revised edition

75

Op Palmzondag dezes jaars is bij de Avondmaalsviering in de Groote Kerk te 's Hage, terwijl een deel der Gemeente aan de tafel aanzat, het volgende geschied. De voorganger, schrijver dezes, had de aanzittenden kortelijk herinnerd aan de geschiedenis der zondares die in het huis van Simon binnen trad en den Verlosser eerde door de betooning harer liefde. In aansluiting aan zijne laatste woorden „wien veel vergeven is, die heeft veel lief,” stond toen eene zuster onder de aanzittenden op, en betuigde dat deze woorden ook hare persoonlijke ervaring uitdrukten. In kennelijk hooge spanning des gevoels verklaarde zij gedrongen te zijn van deze zaligheid aan des Heeren tafel te getuigen. Nadat zij een korte poos daarover gesproken had zeide de voorganger A m e n op hare woorden, en hernam, zich tot alle aanwezigen richtende: „Voorzeker be-
„geer ik voor u en mij dat ook de ervaring van ieder onzer
„moge instemmen met de betuiging: mij den voornaamste
„der zondaren, mij is barmhartigheid geschied.”

Dit is reeds de derde maal dat een zoodanig spreken aan de Avondmaalstafel onder voorgang van denzelfden leer-
aar plaats heeft. In mijne oogen ligt hierin volstrekt geen

aanleiding om er verder openbare melding van te maken. Maar ik doe zulks om de volgende reden. Men heeft over deze zaak zeer veel gesproken, niet alleen te 's Gravenhage, maar ook door het gansche land. Couranten en brieven van de uiterste grenzen des vaderlands zijn mij daarover toegezonden, en velen hebben in deze zaak een levendig belang gesteld. Daarbij heb ik bemerkt, dat men vrij algemeen mij beschouwde als hebbende dit spreken uitgelokt en begunstigd. Met droefheid (want wie verhaalt van een leeraar iets ongunstigs zonder smart, vooral wanneer men in overtuiging van hem verschilt en dus het medelijden der liefde deze smart nog verhoogt!) met droefheid heeft men dit bericht moeten voegen bij de velen van dien aard van welke men wel, met de behoefte tot bedekking die der liefde zoozeer eigen is, zooveel mogelijk afneemt en vergoelijkt, maar welke dan toch te zamen gevoegd het beeld van een eenigzins buitensporige persoonlijkheid teekenen.

Ik meen derhalve dat het niet ongepast is, mij omtrent deze zaak te verklaren: ook omdat ik er een paar opmerkingen aan wensch te ontleenen over onderwerpen die ik niet van belang onbloomt acht.

Ik heb dit spreken aan de Avondmaalstafel noch uitgelokt, noch begunstigd. Ik wensch ook dat men het in het vervolg moge nalaten; maar ik kan geenszins deelen in de veroordeelende beschouwingen der groote menigte over hen die zich aldus aan de Avondmaalstafel hebben doen hooren, en neem tegenover de bedoelde beschouwingen bepaaldelijk hunne partij op.

Over dit een en ander een kort woord.

Een half jaar ongeveer is het geleden dat ik, toenmaals nog slechts korten tijd te 's Hage als leeraar gevestigd, in een inleidend woord tot de viering van het II. Avondmaal nagenoeg het volgende gezegd heb :

„Ik zal aan de tafel des Heeren niet spreken, dan zoo-
 „veel als tot de besturing der plechtigheid noodig is. Ik
 „acht dit beter dan de gewone wijze waarop men den tijd
 „der aanzitting met eene toespraak vervult. Naar de oor-
 „spronkelijke instelling des Heeren behoort geenszins aan
 „een enkelen broeder het uitsluitend voorrecht van aan
 „de tafel des Heeren het woord te voeren. Want afgezien
 „van hetgeen tot de orde der plechtigheid volstrekt nood-
 „zakelijk aan één voorganger moet opgedragen worden,
 „treedt het algemeen priesterschap der geloof-
 „vigen nergens zoo bepaald op den voorgrond als bij
 „het Avondmaal wanneer het op de rechte wijze gevierd
 „wordt. Deze rechte wijze van Avondmaalsviering kan ech-
 „ter tegenwoordig, bij de volstreckte tuchteloosheid en ge-
 „heele vermenging van belijders en verachters van CHRIS-
 „TUS ook bij onze Avondmaalsvieringen, sedert lang niet
 „meer bestaan. In afwachting nu van betere tijden, wensch
 „ik in onzen tijd van de eigenlijke beteekenis der Avond-
 „maalsviering, wat dit punt betreft, getuigenis te geven
 „door het ten minste z w i j g e n d e te vieren.”

Men ziet dus dat mijne bedoeling niet was, anderen aan de Avondmaalstafel te doen spreken; maar integendeel, dat ik bepaaldelijk verklaard heb dat de toestand, die zulk eene algemeenheid van uiting veroorloofde en met zich bracht, sedert lang niet meer bestond, en dus ook datgene wat alleen op deze voorwaarde rusten kon, bij het onvervuld zijn van die voorwaarde volstrekt niet kon worden aanbevolen. Ik heb alleen het gemis van de rechte wijze der viering niet willen toedekken, gelijk gewoonlijk geschiedt, maar heb het willen

laten openbaar worden. Gelijk wanneer in eene gewone zamenkomst sommige personen wegens hunne waardigheid en eigenaardige beteekenis ommisbaar waren en zij nu afwezig bleven, alsdan de eigenlijke aard dier zamenkomst beter bewaard zou blijven door hunne plaatsen ledig te laten, dan door anderen in hunne plaats te stellen die geen recht hadden haar in te nemen. Beter openheid der wonde dan misleidende pleistering. Het Avondmaal des Heeren is onder ons verontreinigd. Het is voor een groot deel eene onwaarheid, voor een deel eene leugen voor het aangezicht Gods en der engelen en der wereld. Het is eene onwaarheid door de tegenwoordigheid van die zeer vele half-christenen, die daar gedachteloos aanzitten, zonder zich van de heilige beteekenis der zake rekenschap te geven. Het is eene leugen door de tegenwoordigheid van die velen, die bepaald in duidelijke zonde en ongehoof leven, en die echter zich niet van de aanzitting aan des Heeren tafel willen onthouden. Het Avondmaal wordt eene onwaarheid door de aanzitting van hen die het oordeel des Heeren niet kennen: eene leugen door de aanzitting van hen die dat oordeel trotseren en verachten.

Wat is er in dien toestand te doen? Omwenteling maken? Eene dadelijke en duidelijke scheiding trachten daar te stellen tusschen de kinderen Gods en de dienaren der wereld? Dit zou voor ieder die mijne beschouwing deelt ongeloof en bekrompen miskenning van de bestaande toestanden zijn. De toestanden zijn historisch geworden gelijk zij zijn. Het is niet aan bepaalde personen, het is aan den geest des geheels te wijten. En dit geheel behoort men, mijns inziens, in den geloove te aanvaarden. Of liever, ik kan het tot nog toe in gerustheid des gewetens aanvaarden, schoon met beklemdheid en smart. Ik beschuldig mijne darbystische en separatistische broe-

ders geenszins: neen, want hunne overtuiging heeft te eervardige beweegredenen vóór zich. Maar ik deel die overtuiging echter zelf niet. Ik geloof aan de leiding des Heeren ook met de groote verontreinigde kerk. Ik geloof dat de Heilige Geest haar nog niet heeft verlaten. Ik acht het vraagstuk van het multitudinisme en het individualisme (d. i. de vraag of allen die in hunne eerste jeugd gedoopt zijn, tot de kerk in allen gevalle blijven behooren, dan wel of eene persoonlijke geloofsbetuiging daartoe noodig is om in de kerk te worden opgenomen) volstrekt niet op eene voor alle Christenen duidelijke wijze opgelost te zijn. Terwijl ik dus aan andere broeders hun recht niet betwist om op hunne wijze in dezen te gevoelen, schaar ik mij met volle bepaaldheid aan de zijde van hen die den zegen des kinderdoops erkennen en aan de kerk der menigte gehecht blijven.

Het is dus geheel onjuist, wanneer men mij en hen met wie ik eenstemmig denk, van separatisme, donatisme of dergelijke sympathien beschuldigt. Want ik wil geene scheiding, maar alleenlijk onderscheiding. Ik wil geene positieve kerktucht, welke ik in onze dagen voor onmogelijk houde, maar slechts eene negatieve. Dat wil zeggen: ik wil geen daadwerkelijk en bepaald aanwijzend getuigenis der kerk tegen het onheilige, maar alleenlijk dat de kerk zich onthoude van op eenige wijze vóór het onheilige te getuigen, ook door het bestaan daarvan te verbloemen of het door middel van eenigen maatregel te bedekken. Zij moet niet alle ergernissen bestraffen, maar alleen zich zooveel mogelijk onthouden van zelf aan teedere gewetens ergernis te geven. Niet een gericht over de zeden der menigte houden, maar het eigen geweten zooveel mogelijk ongekreukt bewaren. Als er gebreken zijn, dan niet met stormachtige haast of omverwerping van het bestaande die gebreken trachten weg

te doen, maar alleen ze erkennen als bestaande. Niet de kerk ontloopen, niet haar omverwerpen, maar ook niet door woord of stilzwijgen haar als ongeschonden laten gelden. Niet het onkruid van onder de tarwe wegrukken, maar het ook niet tarwe noemen, of doen alsof het er niet ware.

Wat kan en moet er dan gedaan worden? De verbetering moet uitgaan van de éénige plaats die niet behoeft te zijn overstroomd door de golven van onwaarheid en leugen welke de gansche kerk hebben bedekt. Die plaats is de plaats der verkondiging. Het éénige wat er kan gedaan worden, is de getuigenis in het midden der gemeente. Deze getuigenis moet gehoord worden bij elke prediking des Woords. Welnu, ik wilde haar ook doen hooren op ontkennde wijze, door het stilzwijgen aan de tafel des Heeren. Ziedaar de bedoeling van deze mijne handelwijze zoo ik hoop duidelijk uitgelegd.

En aan deze bedoeling hoop ik ook verder getrouw te blijven, al heb ik ingezien dat bij de groote menigte der aanzittenden in onze kerken, een kort woord ter afbreking van de al te lang gerekte stilte noodig is. Dat woord zal echter bij mij altijd den stempel dezer bedoeling dragen, en niet den geheelen tijd der aanzitting van een deel der gemeente vervullen. Ik blijf het Avondmaal met de groote gemeente vieren, na omtrent hare onreinheid te hebben getuigenis gegeven bij de Voorbereiding, en onder het getuigenis geven omtrent hare onreinheid ook gedurende de viering der plegtigheid zelve. Ik aanvaard om gewigtige en weldoordachte redenen het verontreinigde geheel der kerk, dus ook dit bijzonder deel harer krankheid: en vier mede het Avondmaal des Heeren naar Zijne instelling, getuigenis der smart en der zelfbeschuldigende liefde afleggend omtrent datgene wat aan de broederlijke gemeenschap ontbreekt. Want ik meen dat

het eerste wat er tegen de bestaande onreinheid en geesteloosheid in de Kerk te doen valt, is de getuigenis der waarheid, de erkenning van den toestand gelijk hij is, opdat wij ons te zaâm verootmoedigen. Ja opdat wij ophouden van de ondragelijke loftuizingen die steeds nog aan de Kerk gegeven worden van wege de regelmatigheid waarmede hare uitwendige aangelegenheden ingericht zijn en blijven.

Ik spreek van de geesteloosheid in onze Kerk als zoodanig: en hiermede bedoel ik onze Nederlandsche Hervormde Kerk als inrichting, als door de Synode en het netwerk der van haar afhankelijke collegiën en bepalingen geregeerd: als door kalk, steen, hout, bezittingen en reglementen te zamen gehouden. Het bestaan van die geesteloosheid zal door weinige ernstige en der zake kundige christenen ontkend worden. Ook hier openbaart zich de schuld des geheels, niet die van afzonderlijke collegiën of personen, tenzij ze deze ellende loochenen of vergoelijken en er dus niet alleen medeplichtig aan blijven, gelijk wij allen ieder in onze mate zijn, maar zich ook den weg der verootmoediging versperren.

In onze Kerk, gelijk zij is en bestaat, is eene groote geesteloosheid openbaar. Deze blijkt uit allerlei gewichtige dingen: uit hare houding tegenover den Staat, de school, de wetenschap onzer dagen, de groote maatschappelijke belangen onzes tijds. Maar die geesteloosheid kan eveneens worden opgemerkt uit zeer kleine en nietige dingen. Uit dit oogpunt is mij niet onbelangrijk de vele beweging die door het nietig feit dat ik in den aanvang beschreef, allerwege veroorzaakt is. En het is daarom dat ik deze onbeduidende zaak in eenige vluchtige bladzijden ter sprake

breng. Over al deze gesprekken, beraadslagingen, couranten-berichten, bezwaren, raadgevingen en beschouwingen naar aanleiding van eenige woorden aan de Avondmaalstafel gesproken — over dit alles kan men een oogenblik glimlachen, maar het heeft zijne zeer ernstige en treurige zijde, die mij allermeeft in 't oog valt. Helaas, hoe zouteloos en bekrompen is onze kerkelijke wereld! Hoe nietig en kleingeestig die groote algemeene belangstelling, aan zulk een onbeduidend feit geschonken! Maar kleingeestig niet alleen. Hier toont zich bij de groote menigte eene treurige bezorgdheid voor de uitwendige vormen, terwijl men omtrent den inhoud onverschillig is. Dat aan de Avondmaalstafel een leeraar (gelijk in deze zelfde dagen in eene der steden van ons land geschied is) de verkondiging der Apostelen en onzer Kerk omtrent de beteekenis van den dood des Heeren in 't aangezicht slaat, ja dat moge men al niet goedkeuren, maar men acht het ten minste geene storing, geene ergernis. Maar dat de bestaande vorm doorbroken worde: dat een andere mond dan de gewone den Heer prijze voor Zijne genade en levenwekkende barmhartigheid — en terstond worden de hoofden bij elkander gestoken en alles geraakt in beweging. Ach, is het niet omdat men den inhoud voor een goed deel verloren heeft en daarom met groote angstvalligheid aan de vormen vasthoudt? Is het niet alsof men ons toeroept: boven alle dingen, tast mijne vormen niet aan! Doe met den inhoud wat gij wilt: handhaaf dien — het is goed! Breek dien af — het is minder goed, maar toch ook goed. Maar zoo gij mij ook mijne vormen ontnemt, dan houd ik niets meer over — dus vóór alle dingen, raak aan mijne vormen niet.

Het is voor mijn gevoel niet zonder eenige beteekenis, dat het feit waaraan deze ergernis de laatste maal is genomen, in verband stond met de herinnering aan de leven-

digheid, de tranen, de hartstochtelijke warmte van de zondares in SIMON'S huis aan de voeten des Heeren JESUS neêrgeknield. Welk eene ergernis gaf zij aan den deftigen SIMON en aan zijne achtbare gasten. Het kwam niet te pas voor die vrouw, zich zoo wonderlijk aan te stellen! Maar de Heer nam haar tegen hen in bescherming, en zeide tot SIMON, met berisping van zijne harteloze koelheid: gij hebt mij geen kus gegeven. O hoe menigmaal moet Hij desgelijks zeggen tot de scharen die in onze bedehuizen zich verzamelen: gij hebt mij wel is waar veel eere gegeven en toegezongen, zeer loffelijk van mij gesproken — maar mij een kus gegeven, de warmte des levens, de adem der ziele van U tot mij en van mij tot U overvlietende — mij een kus gegeven, dat hebt gij niet!

*Wie hier blz.
11 des eerste
uitgave!*

Deze kerk der instelling acht ik dat meer en meer ontbonden wordt. Immers zij heeft geen enkel levensbeginsel dat haar bezielt en zamenhoudt: geene tucht, geene belijdenis, geen algemeen aangenomen grondregel van geestelijk leven. En allerlei ontbindende werkingen in de maatschappij en de wetenschap nevens haar en in haar eigen boezem tasten hare altijd nog eerwaardige overleveringen aan, en ondermijnen hare inrichtingen door die hoe langer hoe meer tot eene doode letter te maken.

Wij zien dit alles met weemoed aan; doch wij eerbiedigen en aanvaarden de noodzakelijkheid waarin zich voor onzen blik de leiding des Heeren openbaart. Wij zullen den val dezer uitwendige Kerk niet verhaasten. Met hare instellingen en inrichtingen moge zij gaan zoover hare voeten haar zullen kunnen dragen. Wij zien den stroom wassen en wassen, en de dijken zwakker en zwakker

worden: maar wij zullen die dijken niet omverhalen noch de overstroming verhaasten. God zal Zijne oordeelen volbrengen op Zijn tijd. Is de vrucht gerijpt aan den boom, zoo zal zij afvallen en wij behoeven er niet aan te schudden; de adem Gods zal daartoe genoegzaam kracht doen op Zijnen tijd.

Doch wat zullen wij dan intusschen doen, en waar zal onze opmerkzaamheid zich op richten? Op de Gemeente des Heeren, die onder deze uitwendige kerkvormen leeft en verborgen is, maar die in velerlei levensteekenen telkens op nieuw openbaar wordt gelijk de bovenste krulling der golf die in haar voortwentelen door de zon wordt beschenen. Op de kinderen Gods, te onderscheiden van de uitwendig zichtbare menigte, maar niet daarvan af te scheiden; neen integendeel in liefde en ootmoed daaronder werkzaam te houden als het zout in de massa, als het zuurdeeg in het meel. Op het leven des Heiligen Geestes in de gemeente, kenbaar in vasthouding aan kern en merg van de heerlijke belijdenis onzer vaders, en in betooning des geestes en der kracht in het leven. Ja kenbaar is dat leven — niet het zuiverst in zulke uitingen gelijk het spreken aan de Avondmaalstafel of in andere samenkomsten. Dáár is het lichtelijk blootgesteld aan het gevaar eener geestdrijvende afdwaling, die het werk des Heiligen Geestes afscheidt van het werk des Vaders in den Zoon en door het Woord; en die vergeet dat de geesten der profeten aan de profeten zelve onderworpen behooren te wezen. Het ware geestelijke leven is verstand en orde, kalme kracht, gelijkmatige geestdrift, heilige heldere nuchterheid. En bovenal, niet alleen in woorden maar allermeest in werken, in arbeid der zelfverloochening en der liefde moet dat leven openbaar worden. Vele krachten zijn er in de gemeente aanwezig, tot nog toe maar al te zeer door klerikalistische angstvalligheid in den lande werkeloos gehouden. Laat

ons die krachten opzoeken, waarden, doelmatig leiden en gebruiken — ook opdat niet de tegenwerking van een onrechtmatig nederdrukken zich in wilden ijver openbare: opdat niet een regelloos verzet tegen de bestaande ordeningen de kalmte der ontwikkeling van onze toestanden meer verstore dan noodig is. Er is veel, overstelpend veel te doen. Er worden groote en diepe smarten geleden. Er is veel waakzaamheid en gebed noodig opdat de Gemeente eenigzins hare roeping leere verstaan om als eene reine Bruid den Heere te gemoet te gaan als Hij komt. Laat ons allen met elkander, voorgangers en leden der gemeente, daartoe ijveren met een goddelijken ijver. De Toekomst, de heerlijke Toekomst onzes Hoofds zij het gedurig uitzicht van ons allen die onder allerlei namen, vormen en waardigheden te zamen Zijne leden zijn.

Gij allen dan die Zijne liefde ervaren hebt en daarom aanvankelijk eenige liefde in u brandende gevoelt; gij allen die eenige gave des woords, der daad, der helpende en behoudende, besturende en verplegende liefde door de gemeenschap des Heiligen Geestes hebt ontvangen: gij allen die gelooft en hoopt en aanvankelijk met Christus zijt gestorven zoodat Zijn leven der opstanding in U kiemt, onder alle waardigheden en levensbetrekkingen in wereld en gemeente VERKONDIGT DEN DOOD DES HEEREN TOTDAT HIJ KOMT.

's Hage, 30 Maart 1863.

84

AANTEKENING.

Men heeft uit mijn vertoog kunnen zien dat ik het vrije spreken van ieder lid der Gemeente, die aan de tafel des Heeren aanzit, voor onze dagen en voor onze toestanden geenszins wenschelijk keur. Dat deze vrijheid echter overeenstemt met den geest en de gebruiken der oorspronkelijke Apostolische Kerk, zal misschien niet in de oogen van ieder mijner lezers uit de beschrijving van Hand 2, vs. 41—47 op te maken zijn. Ik wil dus mijne beschouwing steunen door een beroemden naam, en eene bladzijde overschrijven uit eene leerrede van Dr. G. H. VAN SENDEN over de genoemde beschrijving in het boek der Handelingen :

„Verplaatst u, M. H. met uwe verbeelding terug in dien eersten Christen-kring. De dag is weder ten einde, de avond daalt neder op Jeruzalem's omtrek. — — — Elke avondstond zal een avondoffer wijden aan JEZUS. Aanzitten met elkander willen de Zijnen zoo als JEZUS eens aangezeten was met de discipelen. Daarom ziet men Zijne volgers in grootere of kleinere afdeelingen. De Christennaam is genoeg om den toegang te verkrijgen. De arme is nedergezeten naast den rijke: hij vindt in den dischgenoot een broeder. — — [Na aldus den liefde-maaltijd beschreven te hebben, gaat de schrijver voort:] Eindelijk staat een Apostel op: hij verklaart dat het oogenblik is gekomen om het brood te breken en den wijn te vergieten ter gedachtenis des Heeren. Hij zegent en breekt het brood: hij geeft het, herhalende de woorden van JEZUS: neemt, eet, dat is mijn ligchaam. Hij vat den drinkbeker op, en gedankt hebbende reikt hij hem toe, zeggende: drinkt allen daaruit: want dit is mijn bloed, het bloed des Nieuwen Testaments, hetwelk voor velen ver-

goten wordt tot vergeving der zonden. Nu rijst het nabij gelegen Golgotha op voor hunne oogen; zij zien er den Heer, zoo als zij Hem daar aanschouwd hebben, weder. De lippen kunnen niet gesloten blijven, terwijl het hart tot overvloeiens toe vol wordt. Hier is er een, die vermeldt de duldelooze smart des aangenagelden, tot roem Zijner lijdzaamheid. Daar is een ander, die heeft zijn gebed gehoord voor de vijanden: hij prijst des Meesters vergevensgezindheid. Een derde wordt de tolk van Zijn vertrouwen, dat in den dood niet wankelde. De moeder zit mede aan, tot welke Hij gezegd heeft: vrouw, zie uwen zoon! En naast haar heeft de discipel plaats genomen, tot wien Hij sprak: zie uwe Moeder! T.! het zijn oogenblikken van diepe aandoening, van heilige gewaarwording. Het is verkondigen in lof en prijs en dankzegging van den dood des Heeren. — —"

Bij deze aanhaling heb ik natuurlijk alleen het hoofdkenbeeld op het oog, en laat de verdere uitwerking daarvan geheel voor rekening van den schrijver. Deze doet overigens in dezelfde leerrede, tien bladzijden verder, bij weemoedig berispende schildering van de voortreffelijkheid dier eerste eeuw boven de onze, omtrent de hedendaagsche Avondmaalsvieringen de vraag: „zitten allen daar aan met ootmoedige belijdenis van schuld, en zweeft de roem van JEZUS' dood, in bezielde verkondiging, op aller lippen?"

Ik voeg hier nog bij dat, na het afdrukken van deze bladzijden, mij van geloofwaardige zijde omtrent hetgeen in de kerk als onmiddelijk gevolg van het spreken van deze zuster gebeurd is, bijzonderheden zijn medegedeeld welke ik zelf niet heb opgemerkt, maar welke mij met nog meer nadruk den wensch doen herhalen dat men dit spreken in de kerk moge nalaten.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Second block of faint, illegible text in the middle of the page.

Third block of faint, illegible text at the bottom of the page.